

Harry Potter and the Sorcerer's Stone

The Trouble with Harry

Når mediemaskinen tromler derudaf

Af Christian Monggaard

I løbet af de første 24 timer efter, at udgivelsesdatoen blev offentliggjort, modtog den engelske udgave af internetboghandelen Amazon mere end 30.000 bestillinger på *Harry Potter and the Order of the Phoenix*, J.K. Rowlings femte bog om troldmandslærlingen Harry Potter. Og bogen, der udkommer i England den 21. juni, er en af de mest populære forudbestil-

linger på både Amazon.co.uk og den amerikanske moderafdeling, Amazon.com.

Udgivelsen af den fjerde bog, *Harry Potter og Flammernes Pokal*, var for snart tre år siden en mediebegivenhed på linje med et kongeligt bryllup eller verdensmesterskabet i fodbold. Da forfatteren drog England rundt i et gammelt lokomotiv, maskeret som bogernes Hogwarts-eks-

pressen, skulle man tro, at en film- eller rockstjerne af de større var på turné, så overvældende var fremmødet fra segnefærdige børn og deres næsten lige så benovede forældre. Det resulterede i tumultagtige scener, da boghandlere over hele England valgte at holde åbent ved midnatstide på selve udgivelsesdagen for at imødekomme presset fra de mange spændte børn og voksne, som gerne ville have fat i bogen så tidligt som muligt. *Harry Potter og Flammernes Pokal* blev den hurtigst sælgende bog nogensinde, og meget tyder på, at succesen og hysteriet vil gentage sig med den nye bog.

Den 11. april udkom dvd-udgaven af *Harry Potter and the Chamber of Secrets* (*Harry Potter og Hemmelighedernes Kammer*), den anden film i rækken bygget over Rowlings bøger. Premieredatoen gælder hele verden, og af frygt for dvd-pirater sendes dvd'en ikke ud til anmeldelse før i allersidste øjeblik. Men naturligvis gør distributørerne, hvad de kan for at få omtale alligevel. Man kan få tilsendt en vhs med den dansk synkroniserede udgave af filmen og deltage i et pressemøde, hvor dobbelt-disk-udgavens ekstramateriale præsenteres. Der gøres noget ud af velkomsten, når Harry kommer til byen.

Hvem er Harry Potter, spørger du? Sig mig engang, hvor har du været de seneste fire-fem år? Man skal have været mere end almindeligt blind, døv og afsondret fra alle former for medier for ikke at have stiftet bekendtskab med Harry Potter i en eller anden form. Selvfølgelig skal der nok være en provins i Kina eller en landsby i Afrika, hvor de ikke har hørt om Harry Potter, men ellers vil jeg vove den påstand, at snart sagt alle mennesker i hele verden ved, hvem han er. Og så føler jeg ikke engang, at jeg har vovet noget særligt.

Min egen søn kunne citere ordret fra

bøgerne og genfortælle handlingen i de tre af dem, før han overhovedet havde fået dem læst – i dag er han på anden eller tredje gennemlæsning af bind tre og ventet utålmodigt på den famøse femte bog, der faktisk skulle være udkommet for to år siden, men blev forsinket, fordi Rowling ikke var tilfreds med resultatet og derfor begyndte forfra. Et samvittighedsfuldt træk, skulle man synes, men ikke spor sjovt, hvis man er fan.

Harry Potter er i den grad blevet et fænomen med fire bøger, yderligere tre på vej, to film, en tredje på vej, computerspil, sengetøj, legetøj, lego og en hengiven læserskare på millioner af børn og voksne, der villigt har ladet sig føre ind i hans fortryllede univers. De fire bøger har solgt i nærheden af 100 millioner eksemplarer verden over og gjort den nu 36-årige Joanne Kathleen Rowling til en hovedrig kvinde og et efterspurgt popikon.

Det siger en del om bøgernes popularitet, at de tre første bind på et tidspunkt okkuperede de tre første pladser på New York Times' legendariske bestsellerliste, hvilket førte til, at avisen i forbindelse med udgivelsen af bog fire besluttede sig for at indstifte endnu en liste kun for børnefiktion. Det var en beslutning, New York Times forsvarede med hensynet til alle de øvrige skønlitterære forfattere, men som blev kritiseret for at diskriminere børnebøger, og som i hvert fald understreger den forvirring og tumult, som Rowlings bøger har skabt i forlagsverdenen og på det litterære parnas.

Chic at kunne tale med. For mig begyndte det hele med en tegnet forside på det amerikanske ugemagasin Time den 20. september 1999. En spinkel dreng med sort strithår, store runde briller og et lyn-

Harry Potter and the Sorcerer's Stone

formet ar i panden kiggede venligt på mig fra sin fremtrædende plads i min lokale bladkiosk. "The Magic of Harry Potter," stod der skrevet ved siden af forsidetegningen. "Hero of three bestsellers, he's not just for kids. Here's why the books have captured our imagination."

Det fangede mig. Det sker trods alt ikke hver dag, at Time Magazine har en tegning af en romanhelt på forsiden. Jeg købte bladet, årgang 154 nr. 12, og slugte Paul Grays artikel om Harry Potter-bøgerne, der ikke mindst i England og USA gjorde væsen af sig. På to år, fortalte Gray, var forfatterinden J.K. Rowling gået fra at være en fattig, enlig mor i en iskold slumlejlighed i Edinburgh til at være den ombejlede forfatterinde bag tre bedstsælgende bøger om troldmandslærlingen Harry

Potter. I bare USA og Storbritannien havde de to første bøger på det tidspunkt solgt syv millioner eksemplarer tilsammen, og siden er salget og populariteten eksploderet.

Fortællingen om J.K. Rowling og tilblivelsen af Harry Potter er en solstrålehistorie, som er gået verden rundt. Den har fået eget liv, er begyndt at udvikle sig uafhængigt af sin ophavskvinde og er blevet genstand for adskillige mere eller mindre legitime udlægninger, som forfatterinden har udtalt, at hun ikke altid selv kan genkende. Jo, vist var hun enlig mor på bi-stand, men ludfattig var hun ikke og havde som læreruddannet gode muligheder for at få arbejde, når datteren var blevet stor nok til institution. Og lejligheden var ikke uden varme, det var blot nemmere at

få tid til at skrive, når hun lod datteren falde i søvn i sin barnevogn og så satte sig ind på en café og arbejdede. Men hvad, det er stadig en god historie af den slags, som myter er gjort af.

Dengang i 1999 var to af de tre bøger udkommet i Danmark, men uden den store opmærksomhed fra de danske medier. Så efter at have læst artiklen i Time gik jeg i Boghallen for at købe første bind på engelsk, *Harry Potter and the Philosopher's Stone* – som i USA kom til at hedde *Harry Potter and the Sorcerer's Stone*, fordi det lød mere spændende og mindre højpandet (på dansk hedder den *Harry Potter og De Vises Sten*).

Det var en udgave for voksne, jeg fik fat i, for det viste sig nemlig, at Harry Potter-bøgerne i sjælden grad appellerer til både børn og voksne, og begavede forlagsredaktører havde indset det fornuftige i at lave udgaver af bøgerne med afdæmpede, mere seriøse udgaver af de ellers kulørte bogomslag, så voksne læsere ikke behøvede at skamme sig over at læse Harry Potter i bussen. (Det var også entreprenante forlagsfolk, som anså det for at være et klogt træk at Joanne Kathleen Rowling forvandle sig til det det knap så kønsspecifikke J.K. Rowling, som man med en vis fremsynethed formodede ville appellere lige så meget til drenge som til piger.)

I dag tror jeg dog ikke, at der findes mange mennesker, som ikke vil vedkende sig deres fascination af Harry Potter. Tværtimod er det blevet ganske chic at kunne tale med om mugne mugglere, djævelske dementorer, Quidditch-regler og forsvar mod mørkets kræfter og vide, hvem Voldemort, Glitterik Smørhår, Rita Rivejern, Hermione, Hagrid og Sirius Black er, og hvorfor Harry har det der lynformede ar i panden.

Troldmandens lærling. For nu at tage det sidste først: Arret fik Harry, da han var ganske spæd, og hans troldmandsfar og heksemor kæmpede mod den ondeste troldmand af dem alle, Voldemort. Harrys forældre blev slået ihjel, men Voldemort kunne ikke dræbe Harry og mistede alle sine kræfter efter at have tilføjet Harry det lynformede ar som eneste varige mén.

11 år senere bor Harry hos sin ubehagelige onkel Vernon, tante Petunia og aldeles fede og forfærdelige fætter Dudley. Mens Dudley lever livet med god mad, mange legesager, nyt tøj og sine forældres udelte opmærksomhed, må Harry nøjes med et skab under trappen og Dudleys aflagte og alt for store klude. Men på sin 11 års fødselsdag finder Harry meget mod onkel Vernons vilje ud af, at han faktisk er af ædel troldmandsslægt og efter sommerferien skal begynde at studere på Hogwarts Skole for Trolddom og Heksekunst.

Og så er det, at Harrys eventyr og liv for alvor begynder. I troldmandsverdenen, som er skjult for enhver muggler – et øgenavn for ikke magiske mennesker – ved alle, hvem Harry Potter er, og kender historien om, hvordan han som spæd overvandt selveste Voldemort. Eller, som de fleste frygsomt foretrækker at kalde ham, han-hvis-navn-ikke-må-nævnes. Det skaffer Harry mange venner på Hogwarts – hvor han havner hos Gryffindor, et af skolens fire kollegier opkaldt efter store troldmænd – og bedst blandt dem Ron Weasley og Hermione Granger og Hogwarts enorme parkforvalter og nøglevogter, Hagrid, der er halvt menneske, halvt kæmpe.

Men Harry får også fjender. Draco Malfoy og hans lumpne håndlangere fra Slytherin vil gøre hvad som helst for at drille og chikanere Harry, Ron og Hermione, mens en af skolens lærere, pro-

fessor Snape, synes at hade Harry og alt, hvad han står for af gode og ædle egenskaber. Det er på Hogwarts, som ledes af den mægtige og milde troldmand Dumbledore, at Harry lærer alt om magiens fascinerende verden. Om alle væsenerne og fabeldyrene – enhjørninge, slagpopler, drager, kentaurer etc. – om at spå i teblade, lave eliksirer, bruge sin tryllestav på den rigtige måde og til den rigtige trylleformular, og om forsvar mod de mørkets kræfter, som hele tiden lurar lige under overfladen.

Det er også på Hogwarts, at Harry første gang møder den hektiske troldmandssport Quidditch, som han viser sig at have flair for og bliver en af de bedste udøvere af. Spillet involverer seks mål, fire flyvende kugler og to hold på hver syv mand, der flyver rundt på specialdesignede kosteskafter højt over jorden, mens de prøver at forhindre hinanden i at score, f.eks. ved at fange den hurtigste af de fire kugler, det gyldne lyn, som Harry bliver ekspert i at opsnappe. Når det sker, er kampen slut.

Quidditch er en stor ting i magiens verden, og i Harry Potter og Flammernes Pokal følger vi sågar med Harry og hans venner til verdensmesterskabet i Quidditch, hvor Irland og Rumænien skal dyste om det eftertragtede mesterskabstrofæ i en kamp af de mere nervepirrende.

Fortællelemæssigt turbodrive. J.K. Rowlings store kunst er, at hun fortæller en opbyggelig, moralsk historie på en lettilgængelig, spændende og ofte også virkelig morsom måde. Hun skriver godt og medrivende, der er aldrig et kedeligt øjeblik i de velkonstruerede bøger, og den fantastiske indpakning appellerer til de fleste, uanset alder, mens de tre hovedpersoner, Harry, Ron og Hermione, er tilpas forskellige til, at alle – dreng og pige, mand og

kvinde – kan finde sig én at holde af og identificere sig med.

Med professor i Medievidenskab ved Syddansk Universitet, Kirsten Drottners ord, så har Harry Potter-bøgerne “et fortællelemæssigt turbodrive, som fastholder læserens elementære nysgerrighed, og som rammes med det engelske begreb page turner. Rowling kan sit forfatterhåndværk, uden at historierne bliver for manierede (se hvor god jeg er til at fortælle) eller overgearede (er det ikke spændende, det her). Og i klassisk fortællestil er alle elementer og passager motiverede: De betyder noget for den videre handling.”

Det er indlysende, at forskellige aldersgrupper vil få forskellige ting ud af bøgerne. De helt unge vil lade sig suge ind af eventyret og bygge videre på det fantasifulde univers, som Rowling fermt projicerer op på vores indre biograflærred. Målgruppen, der som 11-årige stod på den første bog, og som er blevet ældre sammen med Harry Potter, vil også leve sig med i de konflikter, problemer og spekulationer, som han indimellem tynges af – og som disse læsere om nogen vil kunne relatere til. Mens de voksne vil sætte pris på det hele – også den indimellem løslupne humor, de mange referencer til den fantastiske litteratur og det fuldendte univers, som omslutter karaktererne i bøgerne.

I en verden domineret af lyd og billede, og hvor børnene hellere spiller computerspil og ser dvd end læser en bog, har Rowling formået at få en hel generation af børn og unge til at opsoge den stilhed, det kræver at læse eller få læst en bog op. I sin Time-artikel spekulerer Paul Gray over, hvad det er, der gør Rowlings bøger så tiltalende, og han når frem til følgende: “Hendes hemmelighed er lige så simpel og mystisk som hendes ufejlbarlige evne til at

tilfredsstille menneskets sult efter fortryl-
 lelse: Hun ved, hvordan hun opfylder be-
 hovet for ikke kun at læse eller høre en hi-
 storie, men også for at leve den.”

J.K. Rowling er ganske enkelt en forry-
 gende god fortæller.

Dannelsesfortælling. Bøgerne om Harry Potter rummer på mange måder en tradi-
 tionel dannelsesfortælling om en drengs
 vej fra barn til voksenliv. Bøgerne handler
 om at finde sin plads i tilværelsen og sam-
 fundet og erkendelsen af, at det er ens
 valg, mere end ens evner, som definerer én
 som menneske (“det nemme er ikke altid
 det rigtige,” siger Rowling). Hvor hører jeg
 til, og hvor kommer jeg fra, er to af de
 spørgsmål, som Harry stiller sig selv, og
 som hans mange oplevelser er med til at
 give ham svaret på. Han har ingen foræl-
 dre til at guide sig – en masse mennesker
 vil ham det godt, men i sidste ende er det
 kun Harry selv, der kan og skal vælge den
 rette vej at følge.

Undervejs i de hidtil fire bøger, som føl-
 ger Harry gennem fire skoleår, vokser han
 og begynder at finde ud af, hvem han er,
 hvem hans forældre var, hvorfor og hvor-
 dan de døde, og hvad det er for en ikke
 uvæsentlig rolle, Harry har for verdens
 fremtid. Voldemort mistede nok sine
 kræfter, da Harry var spæd, men han er på
 ingen måde ryddet af vejen og på forskel-
 lige mere eller mindre snu måder kæmper
 han sig tilbage til fordums storhed og
 prøver at gøre det af med Harry og lade
 de onde kræfter komme til magten igen.
 Men det lykkes ikke, for Harry kommer
 hver gang i vejen, og selv om det ikke sker
 uden smerte og tab, så lærer han efter-
 hånden at forstå værdien af venskab,
 kærlighedens magt og begå sig som trolde-
 mand med et ikke uanseligt ansvar at leve
 op til. Harry skal nok forsvare sig selv og

sine venner og sin verden mod Voldemort
 og hans væmmelige håndlangere, men
 han skal også lære at bruge hovedet og lyt-
 te med hjertet.

Første gang vi møder Harry, er han en
 usikker præpubertær knægt uden de store
 fremtidsudsigter, men tingene ændrer sig
 radikalt i den første bog, og gennem
 bøgerne oplever vi Harry blive mere sik-
 ker på sig selv, som han møder medgang
 og modgang, får venner og fjender og i
 det hele taget lærer at gebærde sig i en
 verden, som ellers var ham meget frem-
 med.

er et godt billede på ethvert ungt men-
 neskes forvirring over mødet med omver-
 denens krav og forventninger, efterhånden
 som man bliver ældre, som Rowling ska-
 ber i sine bøger. Tilmed bliver tilværelsen
 mere og mere forpligtende og kompliceret
 for Harry – Og tonen i bøgerne mørkere
 og mere alvorlig – efterhånden som han
 bliver ældre. I bind tre, *Fangen fra*
Azkaban, og fire, *Flammernes Pokal*, be-
 gynder han tilmed at føle den kildren i
 maven, som de fleste mennesker oplever,
 når de første gang møder et menneske, de
 føler sig tiltrukket af på mere end venska-
 belig basis. Det kan ikke vare længe, før
 Harry rigtig forelsker sig. I bind fire dør
 en af bøgernes store bikarakterer, og sor-
 gen og tragedien, som har været hos
 Harry, fra han var ganske lille, kommer til
 at spille en væsentlig rolle for hans liv.
 Også døden er et livsvilkår, som alle skal
 lære at håndtere.

“Det er slutningen på en æra, hvad an-
 går hele bogserien,” sagde Rowling selv i
 forbindelse med udgivelsen af bog fire.
 “Harry har mistet sin uskyld.”

Verdensbygger. Som et af sine genremæs-
 sigte forbilleder, J.R.R. Tolkien, er J.K.
 Rowling verdensbygger. Fra hun på en

Harry Potter and the Sorcerer's Stone

togtur i 1990 fik ideen til Harry Potter skulle der gå syv år, før den første bog var en realitet. Tiden ind imellem brugte den unge forfatterinde til at planlægge seriens syv bind, fastlægge en overordnet struktur og i det hele taget udbygge den verden, som karaktererne færdes i, og lave fuldstændige biografier for alle de medvirkende.

Resultatet er indtil videre fire bøger, der som Tolkiens *Ringenes Herre* giver indtryk af at være en del af et meget større og overvældende hele. En verden med en historie, egen flora og fauna og indre logik, der bestemmer, hvordan tingene udvikler sig. Rowling ved meget mere, end hun nogensinde vil fortælle læserne, og derfor får hendes skaberværk en sjælden dybde, som

man som læser får mulighed for og lyst til selv at bygge videre på.

Harry Potter-bøgerne er muligvis ikke stor litteratur – som det af kritikere er blevet anført adskillige gange – men de fungerer på deres egne præmisser, og fordi Rowling lægger så megen energi og hjerte i historierne. Det er bøger, som hun selv gerne ville læse, har hun sagt, og i den ånd er de blevet til. Man kan argumentere for, at Tolkien gjorde det mere originalt og og dybt i *Ringenes Herre*, men ingen kan fornægte Rowlings opfindsomhed og hendes evne til at forene det fantastiske med det dagligdags, så det er genkendeligt.

I så henseende er hendes forfatterskab mere i familie med C.S. Lewis' *Narnia* bøger, Lewis Carrolls *Alice i Eventyrland*

og L. Frank Baums *Troldmanden fra Oz* – med den forskel, at Rowlings magiske verden trods alt eksisterer side om side med mugglernes verden – meget af humoren kommer fra sammenstød mellem de to verdener – man skal bare være troldmand eller heks for at se den.

Som Rowling formulerer det, så skal Harry Potter-bøgerne “helst være fulde af overraskelser, men jeg har bestræbt mig på at sikre, at de udvikler sig på en realistisk måde. Figurerne får lov til at træde ud af deres rolle og afsløre skjulte sider af sig selv, for sådan gør almindelige mennesker af og til.”

Og hvor Lewis skrev på sin egen skabelsesberetning, og Carroll og Baum leverede allegorier over et moderne, absurd samfund og magtens væsen, så er Rowlings erklærede formål – som Tolkien, selv om der siden er læst meget ind i hans tekster – at give eventyret plads til at ånde og leve og først og fremmest underholde på begavet vis og i anden række fortælle opbyggelige, moralske historier om mennesker som os selv. “Når jeg skriver, forsøger jeg ikke at give udtryk for en bestemt anskuelse eller fortælle om tilværelsens dybere mening,” har hun sagt.

Fantasygenren har dog altid været et godt sted at vende og dreje mange af de grundlæggende tanker om livet, døden og maskinerne, som vi mennesker går og tumler med. C.S. Lewis mente, at Paradis ventede ethvert menneske, som havde brugt sit liv i det godes tjeneste. Og teknofoben Tolkien, der havde været vidne til Første Verdenskrigs rædsler, før han skrev sine bøger, troede på eventyret og på, at selv små skabninger kan udrette store ting.

“Litteraturens udtryksformer følger en bølgebevægelse med det realistiske og det eventyrlige som yderpunkter, og nu har vi

igen opdaget, at vi ikke kan forstå verden gennem realismen alene,” sagde Anne Scott Sørensen, lektor ved Institut for Litteratur, Kultur og Medier på Syddansk Universitet, for et par år siden til Information. “Fantasygenren kan iscenesætte stemninger og følelsesmønstre, der er knyttet til det moderne, og som ligger bag den virkelighed, realismen kan fremstille. I de sidste år er vi blevet mere interesseret i at forstå, hvad ondskab er, og fantasy tilbyder en mulighed for at handles med det ondes realitet.”

I fantasy er det på grund af den urealistiske, tiltalende ramme muligt at sætte begreber som godt og ondt hårdt op over for hinanden, stille de store, indlysende spørgsmål og operere med arketyper, uden at det behøver blive for sentimentalt, overfladisk eller moraliserende. Fantasy er næsten per definition eskapistisk og mere appetitlig end socialrealisme, hvorfor et firkantet budskab glider lettere ned pakket ind i genrens forførende gevanter.

“Interessen for fantasy er ikke udtryk for et boom, men for en tilbagevenden til en naturlig tilstand,” sagde Jakob Stegelmann, vært på DR’s *Troldspejlet*, i forbindelse med premieren på den første Harry Potter-film. “Mennesket har behov for eventyr, og det er mig en gåde, hvordan meningsdannerne i de sidste 30-40 år har kunnet bilde folk ind, at økonomi og betalingsbalance og partilederrunde er det, som livet virkelig handler om. Hvorfor er eskapisme sådan et negativt ladet ord? Hvis man kun lever i det socialrealistiske lag, det som 60’erne og 70’erne definerede som den virkelige virkelighed, går man jo bare glip af en hel masse. Fantasy og eventyr leverer de andre dimensioner.”

Katarsisk effekt. Hvorfor lige Harry Potter-bøgerne i den grad tiltaler voksne

mennesker, er der også blevet spekuleret en del over. Måske har det at gøre med, at man i en kaotisk og kompleks og uoverskuelig verden, hvor begreber, traditioner og nationer er under opløsning, på sin vis kan finde orden i Harry Potter. Den urgamle kamp mellem godt og ondt skildres bemærkelsesværdigt utvetydigt, og selv om der optræder rådne æbler iført tilforladelig maske, er det ikke svært at vælge side. Sammen med Harry gennemlever vi en konflikt, som synes umulig og uløselig, og sammen med ham oplever vi, at selv når tingene ser værst ud, så er der en vej, og det giver os håb: Når Harry kan, så kan vi også.

Adjunkt fra RUC Kenneth Hansen skrev i december sidste år en kronik i Information om voksne menneskers fascination af både Harry Potter og *Ringenes Herre*. "Et bud kunne være, at vi i vores computeriserede del af verden har brug for en ny form for fortolkningsstøtte. Vi føler os måske selv som den halvhøje Frodo, uden overblik og omgivet af magiske og voldsomme kræfter, og vi føler os måske selv som Harry Potter, troldmandens nye lærling, der prøver sig frem for at finde knappen på tryllestaven, den hemmelige dør eller den næste trylleremse. Over for virkelighedens teknologiske vidundere bliver vi som børn igen: På én gang sårbare og nysgerrige."

Det er måske nok lidt voldsomt at læse så meget ind i Harry Potter-bøgerne, men god og spændende underholdning hænger jo også ofte sammen med, at karakterer, som alle kan identificere sig med, bliver placeret i farefulde situationer, således at vi alle kan ånde lettet op, når de slipper levende fra det. Det har en katarsisk effekt.

Infantilisering af voksenkulturen.

Interessant er det, at det er i sammenlig-

ningen med andre fantasy-forfattere, at kritikken af Rowling tager fart. "Ikke andet end Disney-tegnefilm skrevet i ord," lød en dom over Rowlings værk i ugerne op til udgivelsen af *Harry Potter og Flammernes Pokal* i sommeren 2000. Og i et nogenlunde samtidigt essay i New York Times slog William Saffire med syvtommersøm fast, at Harry Potter-bøgerne ikke er egnet læsestof for voksne.

"Dette er børnebøger," skrev Saffire blandt andet. "Deres bedrift er, at deres helts magiske charme har fanget en verden af børn og indpodet læsevaner i præteengere, som ellers ville blive forført af voldsomme, interaktive spil. At få børn til at læse er ingen lille ting, og Rowling har forsynet dem med en nøgle til alfabetisme."

Saffire skriver videre, at problemet med, at voksne køber bøgerne, ikke til deres børn, men til sig selv, er, at det fører til "en infantilisering af voksenkulturen, et tab af fornemmelsen for, hvad en klassiker virkelig er." Saffire holder Harry Potter-bøgerne op mod allegoriske, fantastiske fortællinger som *Alice i Eventyrland* og *Huckleberry Finn* og konkluderer, at Potter-historierne ikke er i besiddelse af en lignende kompleksitet og dybde. Og han slutter af med at sammenligne Rowlings bøger med Snurre Snup-tegnefilm. Det er måske nok god underholdning, men "prisværdig kultur er det ikke; ikke meget andet end spild af voksen tid."

Med ét slag har William Saffire så at sige afvist, at populærkulturen har nogen større artistisk, samfundsmæssig betydning; at Chuck Jones' og Tex Avery's smågeniale tegnefilm fra 40'erne og 50'erne ingen reel værdi har ud over underholdningsaspektet; og at Rowlings bøger ikke er stort andet end en velfungerende konstruktion, som kapitaliserer på børn

og voksnes hang til kulørt eventyr.

Men ligesom Jones og Averys film ofte er elegante studier i anarkisme og opfindsomhed, så giver Rowling ikke bare børn en nøgle til læsningens mysterier. Hun giver dem også mod på at læse sig videre gennem verdenslitteraturen, først Harry Potter, siden Lewis Carroll, Tolkien, Shakespeare og Homer. I sig selv tilbyder Harry Potter også ungerne en nøgle til deres eget liv. Det er blandt andet gennem bøger, tv og film, at børn af i dag lærer at tackle de udfordringer, som de stilles over for i en tidlig alder. Med stilheden, når der læses, kommer også eftertænkksomheden, og fantasien stimuleres af Rowlings levende sprog, som tillige kræver, at man selv sætter billeder på og måske oven i købet begynder at digte videre.

Hos Rowling er ungerne godt underholdt og får samtidig at vide, at det er ok at være lidt splejset og kikset – at det ofte end ikke kommer an på det indre og ikke det ydre. Det lyder klichéagtigt og turde være indlysende, men kun for en voksen, som har vidst det, siden han eller hun som barn fik det at vide de første 100 gange. Og nok så vigtigt, så giver Harry Potter også forældre og børn indbyrdes og børn imellem noget at tale om. Hele dette eventyrlige univers er blevet et samlingspunkt for familien og et fixpunkt for en generation, der ellers har været splittet af et flimrende mediebillede, der stikker i alle retninger.

Kunst antager mange skikkelser, og selv om det er et svært begreb at håndtere og ikke skal klistres på hvad som helst – heller ikke på J.K. Rowlings bøger om Harry Potter, hvilket ingen mig bekendt har gjort endnu – så kan man formulere det således, at hendes kunst er, at hun med skrevne ord alene har formået at sætte verden næsten i stå. Og William Saffire tager

Harry Potter-fænomenet til indtægt for en udvikling, som bøgerne måske i virkeligheden er med til at modvirke.

Man kan spekulere over, om Harry Potter ville være blevet så overvældende et fænomen, hvis ikke massemedier og internettet havde skubbet det ud i alle verdenshjørner. Men ingen tvivl om, at kvaliteterne ligger i Rowlings ord, ikke i den massive markedsføring, som først er kommet til hen ad vejen, hvor succesen har vist sig at være mere end solid.

I den forbindelse er det også værd at notere sig alle de fantasyforfattere, som indtil nu har levet et liv i relativ ubemærkethed, og som med Rowlings succes er blevet kastet ind i jagten på den næste fantasysucces. Forfatteren Phillip Pullman, som mange mener er bedre end Rowling, skulle nok have klaret sig med sin poetiske trilogi om pigen Lyra, men Eoin Colfers letfordøjelige, men underholdende fastfod-serie om Artemis Fowl ville nok ikke være nået til Danmark, havde det ikke været for Harry Potter, ligesom et par danske fantasydebutanter på Harrys konto nok har fået en del mere opmærksomhed for deres forsøg i genren.

Opfordring til satanisme. Vi lever i en tid besat af alt, der har med det alternative, okkulte og overnaturlige at gøre, og man kan spekulere over, om den besættelse har sin del af ansvaret for at Harry Potter-bøgerne er blevet så populære. Traditionelle, organiserede religioner kan ikke længere fastholde store menneskeskarer, og i vores søgen efter en mening med tilværelsen vender vi os mod det alternative. Nok er vi individualister, men vi kan også godt lide, at der er en større sammenhæng, at der ligger en eller anden styrende kraft bag det hele. Og hvad er så mere fascinerende end en parallelverden, hvor

hekse og troldmænd og drager hører til dagens orden?

Hvis man altså spørger mig og ikke de kristne grupper, som især i USA har taget afstand fra Harry Potter og al hans væsen. Det er ikke usædvanligt, at bøger med angiveligt kontroversielt indhold – sex, vold, misbrug og grænsesøgende adfærd – søges bandlyst fra amerikanske skolebiblioteker og pensum i folkeskoler og på gymnasier. Puritanske, politisk korrekte interessegrupper med Gud som en selvbestaltet ret på deres side har ofte held med at få den slags presset igennem og skeler sjældent til, at der kan være tale om opbyggelige historier eller stor kunst. Retter det sig ikke efter de uskrevne regler, må det væk.

At Harry Potter set med deres fedtede briller skulle være af det onde er svært at forestille sig, men ikke deto mindre mener mange konservative kristne, at det er direkte farligt for børn og unge i den påvirkelige alder at læse om en dreng, der er troldmand og lever i en verden, hvor okulte fænomener er en del af hverdagen. De synes at mene, at bøgerne er en direkte opfordring til synd og satanisme, og jo større Harry Potter er blevet, jo mere forskrækkede har de kristne vagthunde galpet op.

Heldigvis har Harry Potter også sine forkæmpere i det kristne miljø, der tager afstand fra de mest rabiate udsagn, og selv har J.K. Rowling udtalt, at "jeg har nu mødt tusinder af børn, og ikke en eneste gang er der kommet et barn hen til mig for at sige, 'frøken Rowling, jeg er så glad for at have læst de bøger, fordi nu vil jeg gerne være heks.'"

På National Coalition Against Censorship, NCAC's, hjemmeside kan man finde en artikel af forfatterinden Judy Blume, hvori hun imødegår den kritik og trussel om bandlysning, som er blevet J.K. Row-

ling til del, og som Blume selv har oplevet: "Den virkelige fare ligger ikke i bøgerne, men i at grine af dem, der gerne vil forbyde dem," skriver Blume, der er medlem af NCAC's rådgivende organ.

"Protesterne mod Harry Potter følger en tradition, som er vokset siden de tidlige 1980'ere, og som ofte får skolerektorer til at ryste af frygt, der gives videre til lærere og bibliotekarere (...) Min mand og jeg kan godt lide at tænke på dengang, vi var ni år og læste os gennem L. Frank Baums Oz-serie, bøger fyldt med troldmænd og hekse. Og ved du, hvad disse undergravende fortællinger lærte os? At vi elskede at læse. Den gang drømte jeg om at flyve. Jeg var måske nok lille og magtesløs i virkeligheden, men i min fantasi var jeg i stand til at drøne derudaf."

En franchise er født. Der gik naturligvis ikke lang tid, fra Harry Potter slog igennem, til Hollywood viftede med checkhæftet. Det var Warner Bros. som løb af med den potentielt mest lukrative filmaftale siden *Ringenes Herre* – som i øvrigt allerede lå hos New Line Pictures, et af Warner Bros.' datterselskaber. Med Steve Kloves hyret til at skrive manuskriptet, syntes i hvert fald den del af sagen ordnet på fornuftig vis. Kloves har blandt andet skrevet og instrueret *The Fabulous Baker Boys* (*De fabelagtige Bakerboys*) og leveret manuskript til Curtis Hansons Michael Chabon-filmatisering *Wonderboys* – to dejlige film, der ikke mindst viser Kloves som en mand med humor og sans for gode replikker og velskabte karakterer og evnen til at behandle andres materiale med respekt og verve.

Først blev Steven Spielberg nævnt som mulig instruktør, men han takkede snart nej, angiveligt fordi J.K. Rowling havde betinget sig en vis indflydelse over sine ka-

rakterers og sit univers' fremtoning på lærredet, hvilket ikke ville have givet den popcornfilmens auteur meget manøvrerum. Siden blev både Wolfgang Petersen, Alan Parker, Brad Silberling, Terry Gilliam, Rob Reiner og Peter Weir bragt på banen. Men jobbet gik til Chris Columbus, hvilket man mandens c.v. taget i betragtning godt kunne undre sig lidt over. Columbus er en af teen- og komediemesteren John Hughes' protegeer og lavede udmærket familieunderholdning med *Home Alone (Alene Hjemme)* 1+2 og *Mrs. Doubtfire*, men viste siden en hæsleg, oversentimental side af sit talent med *Stepmom* og *Bicentennial Man (Robot-mennesket)*.

Ifølge sit eget udsagn fik Columbus jobbet, fordi han svor at være tro mod forlægget. Som han sagde i et interview med Politiken lige inden premieren på den første film, *Harry Potter og De Vises Sten*: "Jeg har hørt, at nogle ville lave en computeranimeret film, andre ville overføre historien til USA og lade børnene være amerikanske, men for mig er alle disse tanker det rene blasfemi. Harry Potter-historien foregår i England, og alle roller skal spilles af britiske skuespillere. Der er tale om så stor litteratur, at der ikke må pilles ved de fundamentale ting."

Samarbejdet mellem Columbus og J.K. Rowling var tæt, og forfatteren blev taget med på råd omkring mange ting, ikke mindst med hensyn til castingen af de rigtige skuespillere til voksenrollerne, hvilket endte med en regulær kongerække af britisk talent: Blandt andet Robbie Coltrane som Hagrid, Richard Harris som Dumbledore, Alan Rickman som Snape og Maggie Smith som en anden af Hogwarts lærere, professor McGonagall.

Sværere var det at finde de tre børn, som skulle spille Harry, Ron og Her-

mione. En international eftersøgning blev sat i gang og efter mange lange måneder og endnu flere rygter blev det offentliggjort hvilke tre ukendte børn, der skulle spille rollerne: Daniel Radcliffe som Harry Potter, Rupert Grint som Ron og Emma Watson som Hermione.

Resultatet var en første film, der ganske rigtigt forblev loyal mod forlægget og begejstrede de unge fans, men som havde svært ved at løfte sig som filmisk fortælling. Historien skulle introducere hele universet og sprang fra højdepunkt til højdepunkt, mens filmskaberne og effektfolkene havde travlt med at vise, hvad de kunne. Bedre blev det et år senere, i november 2002, med den anden film, også signeret Columbus og Kloves, hvor plottet har fået et bedre flow og tilmed en mørkere tone med den hævngherrige Voldemort lurende i kulissen i et forsøg på at dræbe Harry Potter og udrydde mudderblodet – betegnelse for mennesker, der er halvt troldfolk, halvt almindelige mennesker – på Hogwarts.

Begge film tjente selvfølgelig styrtende med penge – hvilket måske ikke er så underligt med et født millionpublikum – og selv den årligt tilbagevendende konkurrence mellem Harry Potter og Peter Jacksons monumentale *The Lord of the Rings*-filmtrilogi – Harry Potter kommer i november, *Ringenes Herre* i december – synes ikke at komme nogen af filmene til skade, måske har det snarere genereret omtale, interesse og dermed øget indtjening for begge franchises. De to filmserier er nået op på adskillige hundrede millioner dollars i omsætning, og så længe der er sorte tal på bundlinjen – også sikret gennem dvd salg og merchandiseaftaler – så fortsætter i hvert fald Harry Potter med også at hemsøge os i sin filminkarnation. Og skulle Daniel Radcliffe i titelrollen,

som det allerede er blevet nævnt, komme til at se for gammel ud, så er der intet til hinder for, at man kan finde en anden skuespiller til rollen.

Den tredje film, stadig med Radcliffe, skulle få premiere til november i år og er instrueret af mexicanske Alfonso Cuarón, der fornylig gav os den charmerende coming-of-age-beretning *Y tu mamá también* (... og din mor), og som tidligere har arbejdet med både eventyret og stiliserede universer i *A Little Princess* og Dickens-fortolkningen *Great Expectations*. Manuskriptet er også denne gang begået af Steve Kloves, mens Chris Columbus altså har valgt at forlade den ikke just synkende Harry Potter-skude – på trods af at han lige efter færdiggørelsen af den første film bekendtgjorde, at han sagtens kunne se sig selv som instruktør af syv film baseret på Rowlings syv bøger.

Allerede definerede universer. Rowling kæmpede i lang tid mod kommercialiseringen af sine bøger ved at nægte at give tilladelse til licenser på merchandise og den slags. Men med salget af filmrettighederne har hun i et vist omfang mistet muligheden for at kontrollere, hvilke produkter der bliver sprøjtet ud i den anden ende. Ikke mindst fordi Warner Bros. i høj grad er afhængig af de lukrative, multimillion-merchandise-aftaler, de forhandlede på plads med spil- og legetøjsfabrikanter, længe inden den første film havde forladt tegnebrættet.

Faren ved at filmatisere en bog, som så mange mennesker kender og elsker, er indlysende, at filmens billeder ikke stemmer overens med læsernes billeder. En af litteraturens styrker, ikke mindst når det kommer til den fantastiske genre, er, at den giver læseren rig mulighed for at skabe egne billeder inde i hovedet. Fantasien

kender ingen grænser, og netop i Harry Potter-bøgernes tilfælde er det kun en del af charmen, at man selv forestiller sig, hvordan personer og steder ser ud – med kyndig vejledning fra Rowlings beskrivelser og meget visuelle sprog – og vækker dem til live i sit hoved.

Med to forholdsvis vellykkede og yderst indbringende Harry Potter-film i kassen går kritikken ikke længere på, om Warner Bros. kan løfte opgaven med at bringe Rowlings skaberværk nogenlunde uskadt op på lærredet. Det har de bevist, at det kunne det godt. Snarere er problemet nu, anfører forskere i den slags, at filmene og de uundgåelige computerspil og legoklodser, som er formet i bøgernes og filmenes billede, simpelthen fratager børnene muligheden for selv at være medskabere af universet.

Filmene sørger for at cementere karakternes udseende i vores bevidsthed – har man først set filmene, så er det skuespillerne derfra, man ser, næste gang man læser en af bøgerne – og på computeren gennemspiller man bare filmens handling en gang til uden selv at lægge noget til. Det samme med legoklodserne, hvor det ikke som i min barndom drejer sig om at skabe fra bunden, men samle i overensstemmelse med en vejledning og så lege med figurer og rekvisitter fra genkendelige og allerede definerede universer, som f.eks. Harry Potter eller *Star Wars*.

“Harry Potter-bøgerne tilbyder en pause fra en kultur mættet med kommercielle, elektroniske medier,” skrev Susan Linn, psykiatrilærer på Harvard, i *The Boston Globe* for et par år siden. “Børn får mulighed for at bruge deres egen kreativitet, når de interagerer med J.K. Rowlings fantasi-verden. De har ikke haft brug for Warner Bros. til at visualisere hendes ord. De har ikke haft brug for en Harry Potter Tryl-

lestav eller et Find Vej til Hemmeligheder-nes Kammer-computerspil for at nyde historierne. Alt, hvad de har haft brug for, var sig selv og en bog.”

Og det var sådan det begyndte: Børnene alene med en bog. Siden blev det til en mediemaskine, der stadig tromler afsted uden at bekymre sig synderligt om, hvad det hele egentlig drejer sig om. Men det gør læserne heldigvis, hvilket de mange forudbestillinger på Amazon.com og Amazon.co.uk synes at være bevis på. De

mange millioner fans har ikke glemt, at der står en håndfuld bøger i centrum af al den virak, og måske, når filmene er glemt og legetøjet stuvet af vejen på loftet, J.K. Rowlings Harry Potter-bøger igen og igen vil blive taget ned fra hylden og læst med samme iver og overbevisning, som *Ringenes Herre* bliver det i dag, 50 år efter at de tre bind første gang blev publiceret.

Så vil man med eftertryk kunne sige, at Harry Potter er blevet en klassiker.